

Päättymätön taideteoria

BURGIN, Victor. Taideteorian loppu. Toimittaneet ja kääntäneet Martti Lintunen, Tauno Saarela, Janne Sepänen. Literos oy, Jyväskylä 1989. 192 s.

Valokuvateoreettinen kirjallisuus ei vieläkaan tyrmää runsaudellaan. 1980-luvulla ilmestyi aiempaa enemmän teoreettisia hankkeita valokuvan hahmon määrittelemiseksi, mutta suomalainen valokuvatutkimus on silti vielä heiveröistä. Suomeksi käännetty valokuvateoreettinen kirjallisuus on kuitenkin osaltaan lisännyt kiinnostusta valokuvamaailmojen kartoittamiseen.

Viime vuonna suomeksi toimitettu kolmen esseen koelma Victor Burginin tekstejä ei ole helpoin ensikohottaaminen valokuvateorian kanssa. Taiteilija-teoreetikona Burgin tempoilee loogisen esitystavan ja tajunnanvirran ristiaallokossa ja ryöpyttää ajatuksiaan täydeltä laidalta. Hänellä on uskallusta esittää vielä kehittyneitä ajatuksia, eikä hän murehdi teorioittensa kenties päättymätöntä kypsymistä. Tyyli on rohkeaa ja reipasta.

Victor Burgin on kirjoituksillaan ollut 1970-luvun alusta mukana Englannissa tapahtuneessa kriittisen teorian nousussa. Cultural Studies Movement vaikutti myös Englannin tärkeimmän valokuvakoulun Polytechnic of Central Londonin (PLC) opetukseen siten, että vanhan käsityöperinteen sijasta voi nyt keskittyä osaksi jopa teoreettisiin opintoihin.

Tämä ankarasti kritisoitukin suuntaus on kouluttanut uutta kulttuuripolitiikkaa ajavia valokuvaajia ja alan organisaattoreita kasvattamaan aktiivisempaa valokuvayleisöä. Pyrkimyksenä ei ole ollut lisätä valokuvagallerioissa hiljaisesti laahustavien joukkoa, vaan saada yleisö tuottamaan omaa valokuvailmaisua.

Burgin ei niinkään ole ollut toteuttamassa käytännön taidekasvatushankkeita, vaan hänen teoretisointinsa ja opetuksensa PCL:ssä ovat toimineet henkisinä generaattoreina. Parin viime vuoden aikana thatcheriläisessä Britanniassa ei ole löytynyt tilaa Burginille. Niinpä hän asuukin nykyään Yhdysvalloissa.

Valokuvaa käsitteiden "B-miesten" (mm. Barthes, Berger, Benjamin, Bourdieu) joukossa Victor Burgin on värikäs ilmestys.

Hän ei käsittele esseissään ainoastaan valokuvaa ja sen teoretisointia, vaan laajasti taidemaailmaa ja siihen liittyviä ilmiöitä. Näihin kannanottoihin antaa lisävärinää Burginin asema taideinstituutiossa: teorian ja käytännön, gallerian ja sen kritisoinnin välissä.

Suomeksi ilmestyneeseen teokseen *Taideteorian loppu* on valittu kolme Burginin esseetä, joista ainoastaan kaksi on alkuperäisestä kokoelmasta *The End of Art Theory, Criticism and Postmodernity* (London, 1986). Vaikka suomennoksen nimeä saatteessa perustellaan Burginin pääkirjoituksena pidettävällä esseellä, mielestäni nimi harhaanjohtavasti viittaa alkuperäisteokseen. Mielikuvitusta olisi voinut kutsua apuun, kun kirjan nimeä mietittiin.

Läheisimmin valokuvaa käsittelee kirjan ensimmäinen essee *Valokuvaus ja taideteoria*. Se julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1975. Jo tuolloin olivat 1960-luvulla suosittu strukturaalinen analyysi ainakin Ranskassa "passé", mutta Burgin ei pyytele anteeksi käsitellessään semiologian historiaan kuuluvia käsitteitä. Hän esittää erään strukturalistisen analyysin perustaksi valokuvateorialle.

Burgin kokoa esitykseensä semiotiikan peruskäsitteet. Hänellä on tavoitteena saada selville säännöt ja järjestelmät, jotka mahdollistavat merkitysten tuotannon valokuvan avulla. Tähän pyrkiessään hän viittaa laajasti mm. Barthesiin, de Saussureen, Derridaan, Metztiin ja Ecoon. Hän rakentaa kehikon teoretisoinnille, muttei testaa sitä. Sovellukset jäävät muiden kahlattaviksi.

Ansiokkaasti Burgin huomioi valokuvauksessa vaikuttavan metafysisen kaipuun tavoittaa ilmiöt 'an Sich'-muodossa. Tällöin ei vallitse muodon ja merkityksen eroa, vaan kaikki ilmiöt edustavat puhtainta itseään. Burginin mielestä myös valokuvakirjoitusten taustalta huokuu läpi ihanne 'ikkuna maailmaan' – realismiin.

Koska Burgin ei ole vain teoreetikko, vaan myös asemansa vakiinnuttanut valokuvaaja, hän tietää merkitysten tuotannon ja niiden tiedostamisen kulkevan kaukana yleisestä valokuvauksen käytännöstä. Hän huomauttaa sarkastisesti, että valokuvaajat näyttävät uskovan, että merkitykset löytyvät samalla tavalla kuin kanit kangasmailta ja että vaaditaan vain taitoa huomata ja ampua ne. Teoretisoitunut valokuvaajakoulutus voi osoittaa vaikutuksensa tähän vasta tietyllä viiveellä.

Burgin viittaa Barthesin havaintoon valokuvan ällistävyydestä ilmeisyydestä todellisuuden kuvana. Ecolta hän puolestaan lainaa merkittävän tavoitteen oppia näkemään ja tajuamaan eron kohteen ja kuvan välillä. Burgin ei tarkemmin erittele lähteittensä synnyttämiä ajatuksia, vaan rönsyilee aiheesta toiseen syventymättä yksityiskohtiin.

Semiotikka on lisännyt valokuvatutkimuksen verbaalisuutta. Kääntyvätkö kuvat sanoiksi?

Diderot, Barthes, Vertigo -esseessään Burgin esitti raakileen vuonna 1984. Hän selvittää siinä psykoanalyysin ja

visuaalisen todellisuuden välisiä suhteita.

Burgin on valmis romuttamaan tutkimusasetelmia hallinneen jaottelun kuvallisten ilmaisutapojen erityispiirteistä lähtien. Sen sijaan hän kuvaa vallitsevaa yhtenäisyyttä tiedostamattoman ajattelun alueella, minkä vuoksi olisi tarkemmin huomioitava tiedostamattoman fantasian vaikutus kuvallisiin esityksiin.

Hän edellyttää uudelleen tulkittavaksi erot 'kaunotaitteen' ja 'joukkoviestinnän' välillä, mutta ei paneudu asian käytännöllisiin ongelmiin tai tutkimusasetelmien määrittelyyn.

Täysin Burgin ei hävittäisi kuvantutkimuksen sosiologiaa, sosiaalishistoriaa, poliittista taloustiedettä tai semiotiikkaa, mutta hänen mielestään nämä kaventavat "terveen järjen" kertomusta kuvasta. Pelastukseksi hän tarjoaa psykoanalyttistä semiotiikkaa, joka huomioi subjektiiviset, yksilölliset merkitykset. Taiteen vastaanotossa nämä tulevat Burginin mukaan korostetusti esille. Yllättävästi hän rajaa yksilöllisten merkitysten tuannon vain taiteen havainnointiin.

Esseen loppupäätelmissä Burginin käsitteiden hahmottelu ja esimerkit kulkevat erillään ja jäävät varsin perusteettomina ilmaan. Yritys puhdistaa Freudin teorian "keittiöanalysoinnista" kuvantutkimuksen käyttöön ei oikein vielä vakuuta.

Vapaimmin Burgin irrottelee kirjan viimeisessä esseessä *Taideteorian loppu*, joka pohjautuu keskusteluihin taideopiskelijoiden kanssa Yhdysvalloissa ja Lontoossa. Burginin teksti on omintakeisempaa kuin kahdessa muussa esseessä ja vain yksityiskohdissa hän tunkeutuu muiden kirjoituksiin taiteesta.

Burgin riepottaa taidemaailman nykyisiä ilmiöitä sekä postmodernismi-käsitteen trivialisointia. Konservatiivinen taidekritiikki ryöstää hänen mukaansa terminologiaa samalla kun se antautuu muodin rytmiin. Taidekritiikki ja muotilehtien kirjoitukset lähenevät toisiaan.

Teräviä havaintoja Burgin tekee myös taidekaupasta ja sen yhä kasvavasta mahdista taidemaailmassa. Samoin hän heittelee uskomattomia esimerkkejä taidehistoriasta, jota on alettu kirjoittaa keräilijöiden luovuudesta, eikä taiteilijoiden tai taideteoksien osuudesta taiteen kehitykseen.

Taideteorian loppu -essee on kuitenkin kaikkea muuta kuin taiteen teoretisoinnin piste. Tällaisenaan teoria ei ole edes henkitorissaan, sillä Burginin lennokkaat tekstit ideoi kehittälemään jatkoa yhä enemmän rahan ohjaaman taidemaailman analysoinnille.

Burginin tekstissä on hauskoja kielikuvia, jotka on saatunotkeasti käännettyksi sujuvaksi suomennokseksi. Kir-

joittajan leikki sanojen useilla merkityksillä on pitänyt suomentajat valppaina. Tähän viittaa myös Janne Sepänen jälkisanoinaan: jos Burginin kieli on lukijalle vaikeaa, se on ollut kääntäjälle painajainen.

Burgin edellyttää lukijalla olevan vähintään samat taustatiedot kuin itsellään. Hurmioituneesti kirjoitettuun hän on usein unohtanut lukijan. Suomennokseen on lisätty tarpeelliset lähdeviitteet mm. *Kuvista sanoin* -esseekokoelmiin, jotka varmasti tulevat otetuksi esille Burginia lukiessa.

Kristiina Kuisma

Urheilujournalismin rajat ja rakenteet

vom STEIN, Artur. Massenmedien und Spitzensport. Europäische Hochschulschriften, Vol. 14. Verlag Peter Lang. Frankfurt am Main 1988. 511 s.

vom Stein kuuluu siihen saksalaiseen urheilujournalismin tutkijakoulukuntaan, joka tekee rajusti ja tarkasti töitä, mutta jonka tutkimusten anti on usein vanhan kerustusta.

Tarkasteltavana olevassa kirjassa vom Stein tutkii urheilujournalismin ja huippu-urheilun suhdetta. Tarkastelukulma sinällään on mielenkiintoinen ja perusteltu, mutta kirjoittaja ei saa puristettua kunnioitettavasta aiheistostaan juuri mitään uutta.

Jopa suomalainen urheilujournalismin tutkimus, joka tunnetusti on kevyttä, tuntee kohdettaan jo sen verran, ettei vom Steinin teos juuri uutta tarjoa. Silti kirjassa on yritystä pohtia mm. urheilujournalismin tulevaisuutta tavalla, joka on palkittavaa.

Kirjoittaja on asettanut teokselleen ainakin neljä kysymystä: 1) mitä välillisiä vaikutteita joukkotiedotuksella on huippu-urheiluun, 2) miten ne toteutuvat, 3) mitä mahdollisia välittömiä vaikutuksia on ja 4) millainen urheilujournalismin todellisuus kokonaisuudessaan on?

Siinä ei ole mitään uutta, että urheilujournalismi on kilpaurheilupainotteista, nationalistista, tähtikulttia tukevaa sekä viihteellistä.

Siinäkään ei ole mitään uutta, että urheilutoimittajan työn ehdot määrittävät kaupallisuuden paineissa sekä